

NATIONAL
GEOGRAPHIC

REISGIDS

camboedja

NATIONAL
GEOGRAPHIC
REISGIDS

Cambodja

Trevor Ranges
Fotografie Kris LeBoutillier

INHOUD

BEWUST OP REIS 6

■ UW REIS INDELEN 8

■ Geschiedenis en cultuur 12

Het huidige Cambodja 14 Geschiedenis 22 Kunst 38
Bevolking en geloof 44 Het landschap 52 Eten en drinken 56

■ Phnom Penh 60

Phnom Penh-centrum 64 De omgeving van Phnom Penh 88

■ Siem Reap en het Tonle Sap-meer 102

Siem Reap 106 De omgeving van Siem Reap 114
Het Tonle Sap-meer 118

■ Angkor 124

Angkor Wat en omgeving 128 Angkor Thom 140
Rond de Oostelijke Baray 155

■ West-Cambodja 166

Battambang en omgeving 170 Tussen Phnom Penh en Battambang 180
De noordelijke grensprovincies 184

■ Midden-Cambodja 192

De provincie Kompong Thom 196 De provincie Preah Vihear 204

■ Oost-Cambodja 210

Kompong Cham, Kratie en Stung Treng 214 Ratanakiri 224
Mondulkiri 230

■ Sihanoukville en de provincies langs de zuidkust 234

Sihanoukville en de stranden 238 De zuidelijke kustprovincies 249

■ Reiswijzer 266

Hotels en restaurants 284 Winkelen 299
Uitgaan 305 Actief en sport 307

REGISTER 314

ILLUSTRATIEVERANTWOORDING 319

Pagina 2–3: Zonsopkomst boven de Angkortempel en de vijver.

Links: Een Cham-jongen bij een moskee in Phnom Penh na het vrijdaggebed.

Het huidige Cambodja

De 21e eeuw vormt een nieuw begin voor het koninkrijk Cambodja. Nu de verwoestende oorlog voorbij is en de investeringen binnenstromen, heerst er in het land voelbaar optimisme. Naarmate Cambodja meer deelneemt aan de wereldeconomie groeit de invloed van buitenlandse bezoekers, ideeën en invloeden.

Dat wil niet zeggen dat het huidige Cambodja is zoals de advertenties beweren: blijde dorpingen die traditionele liederen zingen, stille witte zandstranden met hutjes op palen, een idylle waarin mensen leven volgens hun Angkor-afkomst. Echte Cambodjanen rijden maar zelden op olifanten of zingen in een kring. Het traditionele landbouwbestaan in Cambodja is grondig aan het veranderen. Het 'andere', levende en ademende Cambodja staat voor grote uitdagingen; er is hoop, maar er is ook nog een lange weg te gaan. De samenleving herstelt zich na generaties oorlog en genocide, en de pijnlijke zoektocht naar stabiliteit en democratie

.....

Cambodjanen stralen merkbaar hoop uit. Nu het koninkrijk zich internationaal weer doet gelden, groeit de nationale trots.

.....

is bijna voltooid. Behalve een korte renaissance in de jaren zestig kende het land nooit eerder een vrije markt, onafhankelijkheid of een middenklasse.

Veel Cambodjanen worden nog gekweld door de schimmen van hun eigen en van het collectieve verleden, maar krijgen nu toch de kans om vooruit te kijken. Ze kunnen eindelijk vrij reizen, een zaak beginnen

en een vreedzaam leven. Veel mensen zien eindelijk dat het idyllische Cambodja ooit werkelijkheid kan worden. Cambodjanen stralen een gevoel van hoop uit, of ze nu in het weekend in een park aan het spelen zijn of hun herlevende cultuur tonen aan toeristen.

Nu hun koninkrijk weer meedoet als een belangrijke speler op het wereldtoneel groeit ook de nationale trots. In het hele land sieren afbeeldingen van Angkor Wat, een nationaal symbool, de straten, vlaggen en winkelpuien. Laat de glorie van Angkor herrijzen, zegt men. Het tempelcomplex is het belangrijkste stempel dat Cambodja op de wereld heeft gedrukt. In tijden van oorlog en tragedie was het een teken van

eenheid, en een hoopgevende herinnering dat Cambodja ooit weer een welvarende beschaving zou kunnen worden.

De tempels van Angkor hebben de bevolking en de toeristenaantallen in Siem Reap al een paar jaar met 30 procent doen groeien. Ze trekken jaarlijks ruim een miljoen bezoekers, en grote aantallen Cambodjanen komen naar Siem Reap om een graantje mee te pikken van de snel groeiende nationale toeristensector. De enthousiaste kinderen die in acht talen 'Hallo!' roepen en Ansichtkaarten verkopen zijn de tempelgidsen van morgen. Een nieuwe generatie kunstenaars leert traditionele dansen en muziek, zijdeweven en beeldhouwkunst. Als trotse culturele ambassadeurs bieden ze bezoekers vermaak en informatie, verwerven een inkomen en maken grootse toekomstplannen. Intussen trainen scholen arme plattelandsjongeren in praktische gastvrijheid en bereiden hen voor op een baan in de stad, en daarmee op een kans uit de armoede te raken.

In veel Cambodjaanse steden zijn tuktuks en brommers de voornaamste vervoersmiddelen.

De hoofdstad van Cambodja: een fascinerende, moderne mix van historie, cultuur en karakter

Phnom Penh

- Inleiding en kaart 62–63
- Phnom Penh-centrum 64–87
- Ervaar: Schimmenpoppenspel** 66
- Ervaar: Op maat gemaakt** 68
- Phnom Penh per tuktuk 70–71
- Ervaar: Taallessen Khmer** 73
- Ervaar: Tai chi bij dageraad** 74
- Ervaar: De avondmarkt van Phnom Penh** 76
- Ervaar: Winkelen voor een goed doel** 80
- Ervaar: Khmer-boksen** 82
- Thema: Het Rode Khmer-tribunaal 84–85
- De omgeving van Phnom Penh 88–101
- Ervaar: Fietstochten** 91
- Ervaar: Fotografietochten** 94
- Hotels en restaurants 284–288

Kleine liggende boeddha's in het koninklijk paleis.

Phnom Penh

Vroeger kwamen toeristen in Cambodja aan via de luchthaven van Siem Reap met als enige doel de prachtige tempels van Angkor, maar tegenwoordig staat de hoofdstad weer stevig op de kaart als het politieke, economische en commerciële centrum van het land, en fungeert dankzij haar centrale ligging en internationale luchthaven als de poort naar bezienswaardigheden in het hele land, waaronder het beroemde Angkor.

Blik op het Onafhankelijkheidsmonument in Phnom Penh en het drukke stadsverkeer.

De stad ligt aan de Chaktomuk ('vier gezichten'), de plaats waar de drie rivieren de Bassac, Mekong en Tonle Sap samenvloeien: het levensbloed van het land, met Phnom Penh als kloppend hart.

Phnom Penh is met zijn schilderachtige wats (tempels) en torenspitsen die het gedrongen stadsgezicht van lage gebouwen doorbreken een van de weinige overgebleven voorbeelden van een oude Aziatische stad. Sommige kooplieden brengen hun waar nog altijd aan de man met ossenwagens. Naast deze mix van oude Aziatische en koloniale charme bruijst de levendigheid van een groeiende stad: een zinderende energie waarin je automatisch wordt meegezogen. Monniken in oranje gewaden wandelen door de straten. Motorrijders, vaak overbeladen om zo veel mogelijk passagiers tegelijk of zelfs

enorme meubelstukken te vervoeren, zoeven voorbij en nemen het niet zo nauw met de verkeersregels. Straatverkopers duwen hun kar met exotische hapjes en kleurrijke waar voort.

Phnom Penh is vrij klein, maar het kan lastig zijn er de weg te vinden. De stad is aangelegd volgens een Frans stratenplan, maar de volgorde van de straten is verwarrend (Straat 334 verspringt naar Straat 252) en er is weinig logica te bespeuren in de nummering van de huizen (veel nummers komen in dezelfde straat vaker voor). U kunt daarom het beste navigeren aan de hand van oriëntatiepunten, zoals markten, monumenten, musea en wats. De stad is hierbij eenvoudig in enkele gebieden te verdelen: het koninklijk paleis en omgeving, het Onafhankelijkheidsmonument en omgeving, noordelijk Phnom Penh, de Franse wijk, het gebied ten

NIET MISSEN:

Phnom Penh verkennen per *tuktuk*

70-71

Khmer-kunstvoorwerpen in het Nationaal Museum **72**

Tapas proeven in het vrolijke Friends Restaurant **72**

Een boottocht bij zonsopgang over de Tonle Sap of Mekong **74**

De 'gangster-ape' van de Wat Phnom voeren **78-79**

De koloniale grandeur van weleer van de Elephant Bar **81-82**

Confronterend: Genocidemuseum Tuol Sleng en de Killing Fields van Choeng Ek **83, 86**

Afdingen op de Russische markt **87**

zuiden van het Onafhankelijkheidsmonument, en westelijk Phnom Penh.

U kunt de voornaamste bezienswaardigheden in twee of drie dagen bekijken. Op de killing fields na liggen ze allemaal vijf tot tien minuten per motorfiets of *tuktuk* van elkaar, waardoor de stad erg toegankelijk is voor bezoekers. U kunt bijna alle belangrijke toeristische trekpleisters in één dag stouwen, maar voor wie wat meer tijd neemt, heeft Phnom Penh nog veel meer te bieden. De stad maakt de laatste jaren een echte opleving door met de opkomst van voortreffelijke restaurants, mooie boetiekjes, vooruitstrevende kunstgaleries en heerlijke kuuroorden. Neem na een bezoek aan de wats, musea en markten de rijke sfeer in u op in een café of park en zie het leven aan u voorbij trekken vanuit een *tuktuk*. Bezoek een galerie met werk van lokale kunstenaars en laat de zorgen van u afglijden tijdens een luxe massage. Phnom Penh is werkelijk onvergetelijk. ■

REISWIJZER

Uw reis plannen 266–267 • Vervoer naar Cambodja 267–271 • Vervoer in Cambodja 271–275 • Praktische tips 275–281 • Noodgevallen 281–283 • Meer lezen 283 • Hotels en restaurants 284–298 • Winkelen 299–304 • Voorstellingen 305–306 • Actief en sport 307–311 • Taalgids 312–313

Deelnemers op de Tonle Sap voor een wedstrijd tijdens het Bonn Om Touk-festival.

UW REIS PLANNEN

Beste reistijd

Grofweg kent Cambodja een droog en een nat seizoen. Het natte seizoen is minder warm dan het droge. De meeste toeristen komen naar Cambodja aan het begin van het droge seizoen, in december en januari, wanneer het koel en meestal droog is. In die periode zijn de hotelprijzen hoog, is het lastig op korte termijn kamers te boeken en is het op stranden en in tempels zeer druk.

In april beginnen de temperaturen te stijgen en wordt het eerder zo groene landschap dor en droog. Stof ligt als een deken over het land en de temperaturen lopen op tot zo'n 38 °C. De tempels van Angkor zijn veel minder druk in de lente, maar dat is geen goede periode

het land te bezoeken of foto's te nemen, aangezien veel waterwegen verdampt zijn en het groen is verdwenen. Vooral de provincies Ratanakiri en Mondulakiri zijn stoffig in deze zeer droge en hete maanden. Verkoeling is alleen te vinden op de stranden en eilanden langs de Cambodjaanse kust.

De moessons beginnen in juni, en de luchtvochtigheid bereikt met de seizoensregens een hoogtepunt. De moessonregens zijn intens en vallen meestal aan het eind van de middag. Het regenseizoen kan echter verfrissend zijn: er zijn minder bezoekers, het landschap is groen en vol leven, en op de meeste dagen is het zonnig en onbewolkt. Toch kan het gedurende uw bezoek aanhoudend regenen. In een groot deel van de moessontijd is het onmogelijk afgelegen bestem-

mingen te bereiken: zandwegen worden modderpaden, bruggen zijn overstroomd.

Plan uw bezoek op basis van de bezienswaardigheden die u wilt bezoeken. De tempels zijn mooier te midden van volle grachten en overvloedig groen. De heuvels in het oosten en noordoosten zijn het mooist aan het begin van het droge seizoen – voordat het stof de overhand neemt. De stranden zijn zelfs fraai in de droge tijd – de beste periode om te duiken.

Sommigen komen naar het land vanwege de feesten, zoals het Bon Om Tuk-waterfestival in Phnom Penh (okt. of nov.), wanneer miljoenen bezoekers de jaarlijkse boottraces komen bekijken. Half april trekt het Khmer-nieuwjaar veel gelovigen naar de tempels, vooral die in Angkor.

Hotel en restaurants

Cambodja kent een grote verscheidenheid aan onderkomens: van eenvoudige pensions in de kleine dorpjes tot vijfsterrenhotels – en alles daartussenin. Wat eten betreft wordt de Khmer-keuken langzaam maar zeker nieuw leven ingeblazen, zeker in Phnom Penh, waar chefs uit alle delen van de wereld de restaurants een internationaal tintje verlenen. Buiten Phnom Penh en de andere grote steden zijn het aanbod en de kwaliteit van zowel accommodatie als restaurants beduidend minder.

In de belangrijke toeristengebieden in Phnom Penh, Siem Reap en Sihanoukville beschikken de meeste hotels en pensions over 'westerse' toiletten en douches met warm water. Bovendien zijn de meeste kamers uitgerust met airconditioning.

De kwaliteit van de onderkomens elders is in het algemeen veel lager. In veel provincieplaatsen is slechts een handvol pensions te vinden – vaak gevestigd in het centrum, en in de buurt van de markt of de bushalte.

Indeling De hotels en restaurants zijn ingedeeld per regio, en elke regio alfabetisch per prijscategorie.

L = Lunch
D = Diner

Creditcards

Gebruikte afkortingen:

AE: American Express
DC: Diner's Club
MC: MasterCard
V: Visa

PHNOM PENH

HOTELS

AMANJAYA

\$\$\$\$

1 SISOWATH QUAY
TEL. 855(0)23-214-747
www.amanjaya.com
Het Amanjaya, centraal gelegen aan de Mekong bij het koninklijk paleis, biedt gemak en luxe, ver van de stoffige hitte in de stad. Het hotel is

ingericht met donkere houten accenten en donkere kleuren in traditionele Cambodjaanse stijl. In het **K-West Café** op de begane grond kunt u verrukkelijk eten.

 21
 Alle creditcards

HIMAWARI HOTEL APARTMENTS

\$\$\$\$

313 SISOWATH QUAY
TEL. 855(0)23-214-555
FAX 855(0)23-217-111
www.himawarihotel.com

Het Himawari beroemt zich op zijn appartementachtige onderkomens met het comfort van een hotel. De grotere suites beschikken over zitkamers en goed geoutilleerde keukens. Met zijn meer dan 100 kamers is het hotel niet echt knus te noemen. Met zwembaden, bubbelbaden en een fitnessruimte. Een kort ritje met de tuktuk verwijderd van het centrum van Phnom Penh.

 115
 Alle creditcards

INTERCONTINENTAL PHNOM PENH

\$\$\$\$-\$\$\$\$

296 BLVD. MAO TSE TOUNG
TEL. 855(0)23-424-888
www.ichotelsgroup.com
Modern, comfortabel hotel in het centrum van Phnom Penh. Het beschikt over fraaie kamers en een uitnodigend buitenbad met terras.

 346
 Alle creditcards

PRIJZEN

HOTELS

De prijs van een tweepersoonskamer in het hoogseizoen:

\$\$\$\$\$ meer dan \$ 125
\$\$\$\$ \$ 76–\$ 125
\$\$\$ \$ 51–\$ 75
\$\$ \$ 26–\$ 50
\$ minder dan \$

25

RESTAURANTS

De prijs van een driegangenmaaltijd zonder drank:

\$\$\$\$\$ meer dan \$ 25
\$\$\$\$ \$ 16–\$ 25
\$\$\$ \$ 11–\$ 15
\$\$ \$ 6–\$ 10
\$ minder dan \$ 5

NAGAWORLD HOTEL & CASINO

\$\$\$\$-\$\$\$\$\$

HUN SEN PARK
TEL. 855(0)23-228-822
www.nagaworld.com

Hotel en casino in Las Vegas-stijl in het hart van Phnom Penh.

 508
 Alle creditcards

RAFFLES LE ROYAL

\$\$\$\$-\$\$\$\$\$

92 RUKHAK VITHEI DAUN PENH (HOEK MONIVONG BLVD. EN ST. 92)

TEL. 855(0)23-981-888
www.phnompenh.affles.com
Koloniale grandeur op zijn best: Le Royal kenmerkt zich door elegantie, luxe en

Taalgids

Het Cambodjaans is geen toontaal zoals het Thais of Chinees, maar is toch moeilijk te leren, aangezien het alfabet meer letters kent dan het Nederlands. Veel van die letters zijn voor buitenlanders moeilijk uit te spreken. Bovendien kent het Cambodjaans een schrift dat moeilijk te leren is: buitenlanders moeten gebruikmaken van een transcriptie van Cambodjaanse woorden, en daarvoor bestaat geen eensluitend systeem.

De zaak wordt nog ingewikkelder omdat veel Cambodjaanse woorden die met Romeinse karakters zijn geschreven, transcripties zijn die zijn gebaseerd op de Franse uitspraak. Daardoor verschillen teksten op bijvoorbeeld kaarten, in boeken en op aanwijsborden vaak van elkaar. Bovendien gebruikt men bij het vertalen van Cambodjaanse woorden in boeken vaak verwarrende transcripties, zoals de toevoeging van de stomme h.

Houd er rekening mee dat er geen transcripties denkbaar zijn die het Cambodjaans exact weergeven, en probeer de transcripties te lezen met een Engels accent. Wanneer letters of klanken niet perfect kunnen worden weergegeven, zijn de woorden in stukjes gehakt, waarbij geen rekening is gehouden met de juiste afbreking in lettergrepen.

Het is echter veel gemakkelijker deze woorden te leren wanneer u ze voorleest aan een Cambodjaan (een tuktukchauffeur of een personeelslid in uw hotel), die u kan helpen bij het perfectioneren van uw uitspraak.

De volgende letters zijn voor westerlingen lastig uit te spreken: *ph*, *dt*, en *gk*. Het Cambodjaans heeft een aparte *p*-, *b*-, *d*-, *t*-, *g*- en *k*-klank, maar ook combi-

naties daarvan. Probeer beide klanken min of meer tegelijk uit te spreken.

ng: wordt uitgesproken als de *ng* in bang, maar komt vaak voor aan het begin of in het midden van woorden.

eu: deze klank moet u van een Cambodjaan horen om hem juist te kunnen uitspreken.

ny: komt voor in woorden als *K'nyom*, en ook deze klank moet u eerst van een Cambodjaan zelf horen om hem goed uit te kunnen spreken.

rr: vaak gebruikt men een rollende *-r*.

Sommige woorden eindigen met een nauwelijks uitgesproken *k*- of *t*-klank.

Veel buitenlanders spreken Cambodjanen aan in het Engels – maar wel alsof ze met een andere Engelsprekende praten, dat wil zeggen veel te snel. Anderen praten juist heel langzaam en hard tegen Cambodjanen – alsof die dom zouden zijn. Bedenk hoe slecht u Cambodjaans spreekt en verstaat, en besef dan hoe moeilijk het is voor de Cambodjanen om Engels te spreken. Als u niet te snel en goed gearticuleerd spreekt, zullen de Cambodjanen u beter verstaan en in staat zijn u te helpen. Velen beheersen het Engels heel aardig en de meesten willen graag Engels leren, in ruil waarvoor ze u enig Cambodjaans bijbrengen.

Gesprekken

Hallo *Soo-ah s'day*

Tot ziens *Juhm ree-uhp lee-ah/ Leah hi* (informeel)

Hoe gaat het met u?
Nee-ak soak sa-buy chia day

Het gaat goed
K'nyom soak sa-buy

Alstublieft *Som*

Dank u *Awe coon*

Pardon *sohm dteo*

Geen probleem *Ot ben-ya-haa*

Ja *Baat* (mannen)

Jaa (vrouwen)

Nee *Dtay*

Hoe heet u?
Nee-ak cha-mua away

Ik heet...
K'nyom cha-mua...

Waar komt u vandaan?
Nee-ak mao beh protey nar?

Ik kom uit... *K'nyom mao bpee...*

Eten en drinken

Ik ben vegetariër
K'nyom pboo-ah

Niet zoet *Ot pbah-aim*

Niet pittig *Ot hahl*

Mag ik wat...
Nee-ak mee-un...

Ik wil geen... *Ot...*

Peper *mut-dtay*

IJs *dtuck caul*

Pinda's *sundike die*

Water *dtuck*

Noodgevallen

Help *Jew-ee! / Jew-ee k'nyom pong!*

Spreek er hier iemand Engels?
Tee-nee meean neeak jeh pee-assa on-glay dtay?

Ik begrijp het niet.
K'nyom, mun yule dtay.

Bel de politie!
Jew-ee hav po-lee mao!

Ik ben overvallen.
K'nyom trow jao plawn.

Bel een arts.
Jew-ee hav ccrew pbai mao!

Brengt u me alstublieft naar een ziekenhuis.

Som june k'nyom dteo montee pbait.

Ik ben ziek *K'nyom chheu*

Ik heb... *K'nyom mee-un...*

CAMBODJA

WANDELINGEN EN BOOTTOCHTEN IN HET REAM NATIONAL PARK

WERELDWIJD NEMEN EXPERTS VAN NATIONAL GEOGRAPHIC EEN KIKJE ACHTER DE SCHERMEN EN DRINGEN DOOR TOT DE KERN VAN DE CULTUUR, DE GESCHIEDENIS EN HET VOLK VAN EEN LAND. DANKZIJ DE NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDSEN KAN HUN ERVARING DE JOUWE WORDEN.

KAARTEN MET WANDELINGEN, AUTOROUTES EN BOOTTOCHTEN

Wat Langka	Bezienswaardigheid	Spoorweg
Omtrek gebouw		Wandel- of boottocht
Park		Richting wandel- of boottocht
Autoroute		Beschreven bezienswaardigheid

REGIOKAARTEN

PHNOM PENH Hoofdstad	Vliegveld
Siem Reap	Nationale weg
Puok	Bezienswaardigheid
Ba Phnom	Bergtop
TAKEO Provincie	Beginpunt wandeling, autoroute of boottocht
Veerboot	

SYMBOLEN IN DE TEKST

Kaartverwijzing	Restaurant
Adres	Aantal kamers
Telefoonnummer	Aantal stoelen
Sluitingstijden / reistijden (wandeling, auto-, fiets- en boottocht)	Parkeerplaats
Afstand	Lift
Start/eind	Niet-roken
Hotel	Airconditioning
Entreegeld varieert van \$ (minder dan \$4) tot \$\$\$\$ (meer dan \$20)	Overdekt zwembad
	Openluchtzwembad
	Fitnessclub
	Gangbare creditkaarten geaccepteerd

JE REIS INDELEN, beknopte kennismaking met Cambodja, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR bijvoorbeeld waar je zoetwaterdolfijnen kunt zien, waar je per olifant naar watervallen in het oerwoud kunt komen, en hoe je het beste van de zonsopkomst in Angkor kunt genieten.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN EN AUTO- EN BOOTTOCHTEN, voorzien van duidelijke kaartjes. Bijvoorbeeld Phnom Penh per tuktuk, een tocht langs de tempels en de parken van Angkor Wat, en een dagtocht door het Ream National Park.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAADE PADEN, zoals naar de drijvende dorpen op het Tonle Sap-meer, de afgelegen Preah Vihear-tempel en het ruige Cardamom-gebergte.

NIET MISSEN Bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

DE PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN GEDETAILLEERDE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 517

ISBN 978-90-215-4873-9

9 789021 548739

NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDS

National Geographic Reisgids maakt deel uit van Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl